

УДК 929:908:001.9 Казьмирчук Г. Д.

Олександр Гончаров (м. Київ)

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри етнології та краєзнавства

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

E-mail: olexandr.goncharov@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5504-9889>

Марія Казьмирчук (м. Київ)

доктор історичних наук, доцент,

доцент кафедри етнології та краєзнавства

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

E-mail: brungilda@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5504-9889>

Краєзнавчі дослідження професора Г.Д. Казьмирчука (до 75-річчя від дня народження)

У статті аналізується життєвий та творчий шлях відомого українського історика, професора Григорія Дмитровича Казьмирчука, якому виповнилося 75 років. Він присвятив понад 40 років викладанню у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Г.Д. Казьмирчук – знаний декабристознавець, історіограф, бібліограф та краєзнавець, активний учасник Національної спілки краєзнавців України. Він автор понад 560 наукових праць, половина з яких присвячена краєзнавчій тематиці. Його краєзнавчі роботи спрямовані на висвітлення проблем, пов'язаних з пам'ятниками і пам'ятними місцями декабристів в Україні, історією рідного села Кальника, зокрема його славетною козацькою минувиною та вічною пам'яттю легендарного Кальницького козацького полку, генеалогією власного роду, а також біографіями видатних декабристознавців та кальничан.

Ключові слова: Казьмирчук Григорій Дмитрович, краєзнавець, український історик, декабристознавець, історіограф, село Кальник.

Alexander Goncharov (Kyiv)

Ph. D., associate professor of Kyiv National Taras Shevchenko University

E-mail: olexandr.goncharov@gmail.com

Mariia Kazmyrchuk (Kyiv)

Dr.hab, associate professor of Kyiv National Taras Shevchenko University

E-mail: brungilda@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8877-4489>

Local studies of Professor G. D. Kasmirchuk

The article analyzes the life and creative path of the outstanding Ukrainian historian, Professor Grygorii D. Kazmyrchuk, who turns 75 years old. He has devoted more than 40 years of teaching to Taras Shevchenko Kyiv National University, a well-known Decembrists-scholar, historiographer and local historian. Grygorii D. Kazmyrchuk is an active member of the Union of Local History of Ukraine. He has more than 560 scientific works, half of which devoted to local lore problems. His local lore work is aimed at highlighting problems of the monuments and memorable places of the Decembrists in Ukraine, the history of the native Kalnyk village. His work is aimed at studying its glorious Cossack past and the eternal memory of the legendary Kalnitsky Cossack Regiment, the geneology of his own family, as well as biographies of prominent researchers of the Decembrists and Kalnyk villagers. Grygorii D. Kazmyrchuk is the founder of the School of Decembrists Studies at the Taras Shevchenko National University of Kyiv. He is an elder of the Kalynitsky Cossack Regiment and an honored researcher of local lore of Ukraine. He is the author of regional studies on the history of the Kalnyk village and the Kalnitsky Cossack Regiment.

Key words: Kazmyrchuk Grygorii Dmitrievich, local historian, Ukrainian historian, decibristologist, historiographer, Kalnyk village.

Народився Григорій Дмитрович Казьмирчук 9 травня 1944 р. у мальовничому селі Кальнику Іллінецького району Вінницької області, яке має давню та славетну історію. Це, безперечно, вплинуло на творчий шлях Г. Казьмирчука як краєзнавця і дослідника історії власного села. Історія Кальника багата на історичні події, та найбільшої слави рідне село зажило у буремні часи Української національної революції середини XVII ст., коли був створений звитяжний Кальницький козацький полк. Очолювані видатними сподвижниками Б. Хмельницького, козаки полку за Хмельниччини брали активну участь у всіх найважливіших воєнних баталіях. Серед Кальницьких полковників були легендарні козацькі ватажки Остап Гоголь, Іван Богун та Іван Сірко. Пізніше, у першій половині XIX ст., історія краю пов'язана з декабристами. В Іллінцях (колись м. Лінці) діяв осередок Південного товариства декабристів, очолюваний П.І. Пестелем.

Григорій Казьмирчук, наймолодший у родині Дмитра Тимофійовича і Теклі Григорівни, мав змогу відвідувати колгоспний садочок та закінчити Кальницьку середню школу (1951–1961). Вже у старших класах він виявляв неабиякі організаторські здібності: був піонервожатим для молодших класів, де читали й обговорювали книги, проводили піонерські лінійки, відвідували місця партизанської слави, готували номери художньої самодіяльності. Г. Казьмирчук організував популярні танцювальні номери та шкільні спектаклі, майстрував реквізит.

Г.Д. Казьмирчук з дитинства звик працювати. У 1961–1963 рр. навчався у професійно-технічному училищі № 86 в Молодогвардійську на Луганщині, після закінчення якого працював столяром будівельного управління № 5 Красноармійського житлобуду Донецької області. У 1964 р. вступив на 3-й курс Красноармійського педучилища. У листопаді того ж року був призваний до лав Радянської Армії. Закінчивши строкову службу у званні сержанта, продовжив навчання в Красноармійському педучилищі, отримавши 1969 р. диплом з відзнакою. Того ж року свідомо вступає на історичний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка.

Наполеглива праця принесла очікувані результати – Г. Казьмирчук закінчив університет з дипломом з відзнакою. У листопаді 1974 р. вступив до аспірантури, а з вересня 1977 р. розпочав працювати асистентом, потім доцентом і професором на історичному факультеті. У 1985 р. захистив кандидатську дисертацію «Перший етап визвольного руху в Росії в дослідженнях істориків Радянської України 1917–1980 рр.», після чого він продовжив наукову діяльність в історіографічній площині і в 1997 р. успішно захис-

тив першу в Україні докторську дисертацію з проблем історіографії руху декабристів: «Рух декабристів: Історіографія проблеми (1917 – середина 1930-х років)».

Г.Д. Казьмирчук – педагог від Бога, понад 40 років викладав у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. За роки праці викладачем він розробив і прочитав велику кількість курсів і спеціальних курсів з історії, історіографії та бібліографії. З 2001 до 2016 рр. професор Казьмирчук в університеті очолював кафедру історії для гуманітарних факультетів, був і залишається членом спеціалізованих вчених рад по захисту дисертацій, членом редколегій низки фахових видань історичного профілю, упродовж багатьох років редагував серію «Декабристські читання» (10 випусків) та збірники «Декабристи в Україні: дослідження й матеріали» (5 випусків), був редактором часопису «Соціальна історія: науковий збірник» (2007–2015).

Г.Д. Казьмирчук родоначальник історіографічної школи декабристознавства України. Він підготував 30 кандидатів і докторів наук, в тому числі 10 кандидатів наук з даного напрямку (А. Куликовська, Р. Вавренюк, О. Вербовий, Л. Губицький, О. Ляпіна, Ю. Латиш та інші). Активними учасниками декабристознавчої школи були: О. Рафальський, А. Сілкін, Ю. Шлапак, В. Смирнов, Т. Орлова та інші. Саме Г.Д. Казьмирчук вперше дав визначення поняття «декабристознавча школа», розробив періодизацію декабристознавства, склав і опублікував більше 10 бібліографічних покажчиків, провів біографічні дослідження декабристів та істориків-декабристознавців (В. Базилевича, В. Романовського, Й. Гермайзе та інших).

Г.Д. Казьмирчук здійснив дослідження пам'ятників та пам'ятних місць декабристського

руху в Україні. Тривалий час на шляху до завершення цієї роботи ставили перепони функціонери від історичної науки, тому деякі дослідження були опубліковані лише у 2012 р. Серед них – краєзнавчі розвідки та дослідження регіональної історії, «мість пам'яті»¹.

Краєзнавчі дослідження складають майже половину наукового доробку Г.Д. Казьмирчука. Перші краєзнавчі розвідки він опублікував коли ще навчався в аспірантурі. Невипадково, що одна з них стосувалася перебування декабристів в Іллінцях, на Малій Батьківщині Григорія Дмитровича. Піклуючись про популяризацію цієї події серед місцевих мешканців та широкої громадськості, Г. Казьмирчук опублікував відповідний матеріал на сторінках районної газети. Саме в Іллінцях розташовувалася штаб-квартира В'ятського піхотного полку, яким командував один з видатних діячів декабристського руху П.І. Пестель. Він жив там з невеликими перервами з 1821 до 1825 року. В містечку проходив службу один з активних членів Тульчинської управи майор М. І. Лорер, який проживав на квартирі Л.А. Борштейна. Інколи на цій квартирі зупинявся член Південного таємного товариства полковник П.М. Леман. В Іллінці для зустрічі з Пестелем часто приїздили В.Л. Давидов, кн. О.П. Барятинський, М.П. Бестужев-Рюмін, С.Г. Волконський та інші².

В іншому дослідженні, присвяченому першому збройному виступу декабристів проти самодержавства, Г.Д. Казьмирчук вказав на міста, де були розміщені військові частини (зокрема, Київ, Васильків та Тульчин), а також менш відомі центри декабристського руху на Вінниччині: Лінці, Немирів. В цілій низці сіл проживали декабристи по обов'язку своєї служби, наприклад, в с. Кирнасівці, Клебані, були проїздом в Липовцях³. Г.Д. Казьмирчук ретельно вивчив події, пов'язані з декабристським рухом в цих населених пунктах. Також у іншій краєзнавчій праці учений висвітлює історію Іллінців періоду написання програмного документу декабристів Південного товариства «Руської Правди»⁴.

Г.Д. Казьмирчук активний учасник багатьох конференцій з історичного краєзнавства. Він регулярно брав участь у Вінницьких обласних історико-краєзнавчих конференціях. Так, на четвертій конференції його доповідь стосувалася маловідомих пам'ятних місць декабристів на Вінниччині. Тоді Г.Д. Казьмирчук виявив понад 20 населених пунктів області, де жили або були проїздом декабристи, простеживши перебування в краї декабристів: І.Б. Аврамова, П.М. Лемана, С.Г. Волконського та інших. Широко застосовував Г.Д. Казьмирчук у краєзнавчих дослідженнях декабристського руху і біографічний підхід. Так, його доповідь на Вінницькій обласній історико-краєзнавчій конференції розкривала діяльність у краї одного з керівників Тульчинської управи Південного товариства декабриста О.П. Барятинського. Аналізувалися його стосунки з П.І. Пестелем, заходи із залучення нових членів, зокрема Ф.Ф. Вадковського та І.Ю. Поливанова⁵.

Цінними з точки зору краєзнавства є методичні поради та матеріали на допомогу учителям середніх шкіл «Декабристи на Вінниччині». Саме піклування про прищеплення молодшому поколінню зацікавленості дослідженнями історії рідного краю лягли в основу цієї роботи Г.Д. Казьмирчука та старшого викладача Вінницького державного педагогічного інституту ім. М. Островського М.Ф. Лихогляда. Ними було опрацьовано усі пам'ятники і пам'ятні місця декабристів на Вінниччині, зокрема у таких населених пунктах, як Тульчин, Немирів, Іллінці, Кирнасівка, Нова Кропивна, Клебані тощо. Висвітлено життя та діяльність там декабристів П.І. Пестеля, О.П. Юшневського, М.С. і П.С. Бобрищевих-Пушкіних, Ф.Б. Вольфа, М.О. Крюкова, О.М. Муравйова та інших. Дослідники закликали до подальшого вивчення краєзнавчих питань руху декабристів, адже спеціальної розвідки щодо пам'ятників і пам'ятних місць декабристів на Тульчинщині не існувало.

Потрібно відзначити, що Г.Д. Казьмирчук не обмежувався вивченням діяльності декабристів у Вінницькому краї. Незабаром він почав гли-

¹ Казьмирчук Г. Д. Вибрані твори. Том 1. Декабристи в Україні / Наук. ред. Ю. В. Латиш. К., 2012. С. 6.

² Там само. – С. 11.

³ Там само. – С. 7.

⁴ Там само. – С. 17.

⁵ Там само. – С. 14.

боке дослідження діяльності декабристів на Тульчинщині та Київщині, проте його результати були опубліковані лише в 2012 р. Це серйозна, написана на основі архівних та опублікованих джерел наукова праця, що представила пам'ятники та пам'ятні місця декабристів в цих краях. Окремий розділ було присвячено видатним діячам Тульчинської управи – О.П. Баратинському, М.В. Басаргіну та Ф.Б. Вольфу.

Ще однією науковою проблемою, вирішеною дослідником, було питання про діяльність декабристів на Волині. Пам'ятних місць декабристів у Волинському краї стосувалася доповідь на Волинській регіональній історико-краєзнавчій конференції, присвяченій 40-річчю перемоги над фашизмом та 900-річчю міста Луцька, яка відбулася 26–28 вересня 1985 р. На Волині діяло «Товариство об'єднаних слов'ян», тому сюди приїздили представники Південного товариства декабристів П.І. Пестель, С.І. Муравйов-Апостол, М.П. Бестужев-Рюмін. З декабристським рухом у краї пов'язані такі населені пункти: Баранівка, Бердичів, Брусилів, Вчерайше, Житомир, Кануни, Ліщин, Любар, Мирополь, Млиниці, Новоград-Волинський, Острожок, Піски, П'ятіки, Провалівка, Радомишль, Смолдирев, Троянов, Черняхів та інші. На жаль, як визнав Г.Д. Казьмирчук, у перелічених населених пунктах, за винятком Бердичева і Радомишля, не залишилося жодних конкретних пам'яток, пов'язаних із життям декабристів. Задля привернення уваги та полегшення досліджень наступним дослідникам, Г.Д. Казьмирчук і доцент Волинського університету Л.О. Миккульська підготували методичні рекомендації «Декабристи і Волинь», де додано список тридцяти населених пунктів краю та прізвищ декабристів, котрі мешкали в них, а також карти-схеми перебування декабристів на Волині. Автори вважали необхідним створити туристичні карти та спорудити пам'ятні знаки у тих містах і селах краю, де бували декабристи, обладнати у міських та сільських школах кімнати або музеї, які б висвітлювали ці події.

Г.Д. Казьмирчук дослідив роль декабристів в історії Кіровоградщини, де певний час діяв декабристознавчий осередок. Працівники за-

кладів вищої освіти Кіровограда (нині – м. Кропивницький) активно займалися декабристською тематикою, а їхні праці публікувалися у різних періодичних виданнях. Г.Д. Казьмирчук, О.О. Рафальський, В.М. Нагірний, А.В. Сілкін, Т.М. Соловйова та інші дослідники-декабристознавці об'єдналися довкола «Наукових записок з історії України», заснованого українським істориком, державним та громадсько-політичним діячем О.О. Рафальським. У збірниках публікувалися праці, що висвітлювали важливі проблеми декабристського руху, зокрема і краєзнавчі. Завдяки ретельним дослідженням було оприлюднено список декабристів, які мешкали або бували проїздом на Кіровоградщині, висвітлювалося перебування декабристів у Кіровограді та районах області: містах Новомиргород, Олександрія, селах Бовтишка, Березівка, Червона Кам'янка, смт. Нова Прага, Іванівка, колишня Янівка та інші.

Предметом дослідження професора Казьмирчука також була діяльність декабристів на Одещині, Миколаївщині та Сумщині. Так, на Сумщині перебували декабристи С.Г. Волконський, А.І. Борисов, І.П. та П.П. Коновніцини, М.М. Глебов, Ф.М. Глинка, Ф.Ф. Вадковський. Скрупульозне опрацювання документів дозволило виявити неточності в «Історії міст і сіл Української РСР» щодо Сумської області. Було також написано статті, присвячені перебуванню декабристів на Житомирщині, зв'язкам декабристів з родиною Раєвських, окремим місцям пам'яті декабристів⁶.

Займався Г.Д. Казьмирчук і біографічно-краєзнавчими проблемами декабристознавства. Він опублікував розвідки щодо краєзнавчої діяльності В.М. Базилевича, важливе місце у науковій діяльності якого посідала краєзнавча тематика⁷.

Таким чином, краєзнавчі проблеми руху декабристів завжди були і продовжують залишатися у полі зору Г.Д. Казьмирчука. Він частково реалізував у 2012 р. задум щодо підготовки фундаментального дослідження під назвою «Пам'ятники і пам'ятні місця декабристів в Україні». Продовжує наголошувати на величезному потенціалі регіональної тематики руху декабристів

⁶ Казьмирчук Г.Д. Вибрані твори. Том 1. Декабристи в Україні / Наук. ред. Ю. В. Латиш. К., 2012. С. 7–9.

⁷ Там само. – С. 229.

(декабристознавчому регіоназнавстві), адже в Україні є близько 300 населених пунктів, пов'язаних з їх діяльністю⁸.

Пам'ятники і пам'ятні місця декабристів в Україні, не єдині наукові інтереси Г.Д. Казьмирчука у галузі краєзнавства. Ще одним важливим і досить масштабним його науковим інтересом є історія рідного села Кальника. З 2005 р. дослідник починає публікувати матеріали про священиків та священницькі родини Кальницької парафії, стану розвитку освіти в селі Кальнику, робить спробу відтворити біографії видатних кальничан та через призму соціальної історії села Кальника – створити синтезований образ населеного пункту як уособлення розвитку Правобережної України різних історичних періодів. Завдяки його зусиллям широкому читацькому загалу щороку презентуються різні розвідки та монографії, написані на основі широкої джерельної бази, переважно невідомої науковим колам через брак аналітичних публікацій. Звісно, як кожен професійний історик, Г.Д. Казьмирчук спирається у власних дослідженнях на архівні документи. Він використовував матеріали фондів Центрального державного історичного архіву України у м. Києві, де зберігаються клірові відомості, метричні та сповідальні книги кальницької церкви, Державного архіву Київської області, Державного архіву Вінницької області, архівних установ Російської Федерації тощо⁹.

Не залишилися поза увагою Г.Д. Казьмирчука й приватні архіви, що містять документи з історії села Кальника. Було опрацьовано матеріали місцевих краєзнавців, зокрема В.В. Мацька. Приватний архів цього краєзнавця зберігає значні кіно-фото документи про історичну мінувшину, сучасність та сільську людність, а також рукописи більш як за тридцять років, матеріали польових робіт з археологічних досліджень місцевості, ґрунтів та інших природних явищ тощо. Хоча, здавалося б, з матеріалами вже зібраними, істориком працювати легше, проте подібні приватні архіви, створені не професійними архівістами, а отже й неналежним чином систематизовані, без упорядкованих фондів, відповід-

них описів та справ, значно ускладнюють доступ дослідників до них та не дають можливості зробити відповідне наукове посилання на конкретний документ.

Г.Д. Казьмирчук тісно співпрацює із кальничанами, зокрема з активною учасницею та палким ініціатором краєзнавчих досліджень рідного села Т.І. Голубевою (Моторною). В особистому архіві сім'ї Тетяни та Сергія Голубевих зібрано цінні рукописні й опубліковані матеріали. Серед різноманіття документів насамперед привертають увагу фотографії, спогади сучасників, особисті щоденники, родинні листи, що містять унікальні факти з історії села Кальника.

Захоплення біографістикою та історією Київського університету, привело до докладного вивчення біографій вчених-істориків, зокрема А.К. Буцика, В.Н. Котова та ін., деякого із священнослужителів Кальницької парафії. Наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. діти кліриків активно торували дорогу до київських гімназій та Університету св. Володимира, зокрема С.М. Оппоков і Л.В. Лещенецький, які не змогли закінчити навчання через революційні події 1917–1921 рр. Але вони не єдині з кальничан, хто навчався в гімназіях, як, приміром, Леон (Ярослав) Івашкевич. Використовуючи їхні студентські справи, які зберігають традиційні документи: прохання претендентів до університетського начальства про зарахування, свідоцтва Київської консисторії, документи про закінчення середніх навчальних закладів, приписні свідоцтва до військових дільниць та інші, Г.Д. Казьмирчук проаналізував соціальний та освітянський рівень юнаків-кальничан. Галерею кальницьких священиків, біографії яких дослідив учений, репрезентують брати Микола й Михайло Оппокови – пращури по материнській лінії історика М.С. Грушевського. Також у руслі краєзнавчо-біографічних досліджень Г. Казьмирчук публікував статті, присвячені історії вивчення роду Добржанських у Кальнику, де до одруження проживала Олімпіада Добржанська, бабуся знаного у світі генетика Ф.Г. Добржанського. Досліджено кальницький період життя польського письменника,

⁸ Казьмирчук Г.Д. Декабристи в Україні: досягнення і перспективи вивчення // Проблеми історії України ХІХ – початку ХХ ст. Вип. ІІІ. К., 2001.

⁹ Казьмирчук Г. Село Кальник: поступ до промислового суспільства (кінець ХVІІІ – на початку ХХ ст.). Зошит № І. Документи з історії села. К. : Логос, 2006. ХІХ – початку ХХ ст. Вип. ІІІ. К., 2001.

поета, композитора Ярослава Івашкевича (1894–1980), якому у 1980 р. відкрили в Кальнику пам'ятник. Неможливо у рамках однієї статті перерахувати усіх видатних осіб – кальничан, біографіями яких цікавився Г.Д. Казьмирчук та досліджував історію їх родин. Це потребує окремого розгляду. Він був редактором праці про біографії викладацького складу університету «Історичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка: минуле й сьогодення (1834–2004 рр.)». На її сторінках досліджувалися постаті декабристознавців: В.М. Базилевича, А.К. Буцика, Й.Ю. Гермайзе, М.С. Грушевського, М.В. Довнар-Запольського, Ф.Л. Ернста, В.С. Іконникова, Г.Д. Казьмирчука, А.М. Катренка, В.Н. Котова, В.І. маслава, В.О. Романовського та багатьох інших.

На стику краєзнавства та генеалогії досліджена історія власного роду Казимерів-Казимирчуків-Казьмирчуків з середини XVIII до початку XXI ст. Г.Д. Казьмирчук, використовуючи різні наукові підходи, зібрав та проаналізував матеріал про долі декількох документально відомих поколінь і гілок роду, створив його генеалогічне дерево. Документально родовід починається з XVIII ст. Г.Д. Казьмирчуку вдалося відшукати документи про засновницю власного роду – Меланію Каземерну (1735–1799). Не дивлячись на труднощі та перепони у складенні родоводу, зокрема неповну статистику, брак конкретних матеріалів про народження й одруження окремих представників роду тощо, було висвітлено та систематизовано документи чотирнадцяти родових поколінь¹⁰.

Важливою проблемою і окремою темою краєзнавчого дослідження стало висвітлення Г.Д. Казьмирчуком історії та бойового шляху

Кальницького козацького полку (1648–1712)¹¹. Було спростовано чимало міфологізованих та надуманих положень деяких дослідників про участь полку у битвах, зокрема під Зборовом та Берестечком, чекає на висвітлення діяльність кальницьких полковників, особливо Івана Богуна¹².

Нині Г.Д. Казьмирчук також проводить активну громадську краєзнавчу роботу. Він часто приїздить на свята та річниці історичних подій до рідного села, бере активну участь в ініціативних групах кальничан і тих небайдужих до долі села Кальника, хто пропонує відзначення ювілейних історичних подій та позначення історичних пам'яток меморіальними знаками. Його обрано старійшиною нинішнього Кальницького козацького полку.

Отже, Г.Д. Казьмирчук – один з найпрацьовитіших сучасних українських істориків, педагог, краєзнавець та громадський діяч, активний член Національної спілки краєзнавців України, науковий доробок якого складає понад 560 наукових праць, половина з яких присвячена краєзнавчим проблемам. Місцеві краєзнавці та колишні мешканці села Кальника разом з Г.Д. Казьмирчуком невтомно популяризують та досліджують маловідомі сторінки рідного краю. Декабристознавчі та мікроісторичні краєзнавчі праці Г. Казьмирчука сьогодні мають величезну популярність серед онлайн-користувачів мережі Інтернет¹³.

Г.Д. Казьмирчук нагороджений багатьма відзнаками, зокрема медаллю «20 років перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.», орденом «Геродот Галікарнаський» за вагомий внесок у розвиток вітчизняної історичної науки, знаком «За наукові досягнення» та почес-

¹⁰ *Казьмирчук Г.Д.* Родовід Казьмирчуків: до історії вивчення / Г.Д. Казьмирчук // Сіверщина в історії України: Зб. наук. праць. Вип. 5. К., Глухів, 2012. С. 220–225; *Казьмирчук Г.* Вибрані твори. – Т. 8. «Кальник – столиця України...» / Г.Д. Казьмирчук, М.Г. Казьмирчук, Я.Г. Рябцева. К. ПП КП УкрСІЧ, 2017. С. 306–339 (*Родовід Казьмирчуків у феодально-капіталістичну добу.* – С. 306–316; § 2. *Рід Казьмирчуків у буремні роки суспільно-політичних трансформацій суспільства наприкінці XIX та початку XX століть.* – С. 316–339).

¹¹ *Казьмирчук Г.Д.* Кальницький козацький полк (1648–1711 рр.) / Г.Д. Казьмирчук, М.Г. Казьмирчук. К. : СПД Цимбаленко Є. С., 2009. 98 с.; *Його ж.* Кальницький козацький полк (1648–1711 рр.) / Г.Д. Казьмирчук, М.Г. Казьмирчук. – 2-е випр. і доп. вид. К. : Логос, 2011. 108 с.

¹² *Казьмирчук Г.Д.* Кальницький козацький полк (1648–1712 рр.) / Г.Д. Казьмирчук, М.Г. Казьмирчук, Я.Г. Рябцева. – 3-є випр. і доп. вид. К. : ПП КП УкрСІЧ, 2019. 174 с.

¹³ Григорій Казьмирчук. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://univ-kiev.academia.edu/Григорій_Казьмирчук

ною відзнакою Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету. Національна спілка краєзнавців України присвоїла йому звання «Почесний краєзнавець України».

Вітаємо Григорія Дмитровича зі славним ювілеєм, зичимо козацького здоров'я й подальших наукових звершень.

References

- Grygorii Kazmyrchuk. Retrieved from: <https://univ-kiev.academia.edu/ГригорійКазьмирчук> [in Ukrainian]
- Kazmyrchuk, G. (2001). Dekabrysty v Ukraini: dosiahnennia i perspektyvy vuvchennia. *Problemy istorii Ukrainy XIX – pochatku XX st. (3)*. [in Ukrainian]
- Kazmyrchuk, G. (2012) *Iybrani tvory*. (Vol. 1. Dekabrysty v Ukraini). Kyiv. [in Ukrainian]
- Kazmyrchuk, G. (2005). *Selo Kal'nyk: postup do promyslovoho suspil'stva (kinets' XVIII – na pochatku XIX st.)*. Zoshyt № I. Dokumenty z istorii sela. Kyiv: Lohos. [in Ukrainian]
- Kazmyrchuk, G. (2012). Rodovid Kaz'myrchukiv: do istorii vuvchennia. *Siverschyna v istorii Ukrainy: Zb. nauk. prats'*. Issue 5. 220–225. [in Ukrainian]
- Kazmyrchuk, G., Kazmyrchuk, M., & Riabtseva, Ya. (2017). *Iybrani tvory*. (Vol. 8. “Kal'nyk – stolytsia Ukrainy...”). Kyiv: PP “KP UkrSICH”. [in Ukrainian]
- Kazmyrchuk, G., Kazmyrchuk, M. (2006). *Rode nash krasnyj: Selo Kal'nyk*. (Vol. I. Dokumenty j doslidzhennia z istorii sela (kinets' XVIII – na pochatku XX st.)). Kyiv: Lohos. [in Ukrainian]
- Kazmyrchuk, G., Kazmyrchuk, M. (2009). *Kal'nyts'kyj kozats'kyj polk (1648–1711 rr.)*. Kyiv: SPD Tsymbalenko Ye. [in Ukrainian]
- Kazmyrchuk, G., Kazmyrchuk, M. (2011). *Kal'nyts'kyj kozats'kyj polk (1648–1711 rr.)*. Kyiv: Lohos. [in Ukrainian]